

บทที่ 1 ที่มาและความสำคัญ

ในปัจจุบัน จำนวนประชากรโลกที่เพิ่มมากขึ้น และการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทำให้ประชากรส่วนใหญ่ในสังคมเมือง มีการอุปโภค และบริโภค จากการซื้อขายผ่านระบบกลไกการตลาด โดยเฉพาะการบริโภคอาหาร หรือวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ในการประกอบอาหารในแต่ละวัน ในขณะที่เดียวกัน ประชาชนที่อยู่ในภาคการเกษตร มีกระบวนการเพาะปลูกพืช หรือสร้างผลผลิตทางการเกษตร ที่ต้องอาศัยระบบกลไกของตลาด เกษตรกรบางส่วน จึงหันไปเพาะปลูกพืช ตามระบบการผูกพันกับบริษัทเอกชน ทำให้ต้องพึ่งพิงปัจจัยการผลิต จากบริษัทเอกชน ในเรื่องของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และเข้าสู่วงจร การใช้อาหารสำเร็จรูป ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อเป้าหมายการได้ผลผลิต ที่มีคุณภาพตามที่ตลาดต้องการ นอกจากนี้ ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางสภาวะแวดล้อม ยังส่งผลให้ สมดุลของธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป เมื่อเกษตรกร เพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร จึงมีแมลงศัตรูพืช เกิดการระบาดอยู่บ่อยครั้ง การควบคุมกันเองทางชีววิถี ในธรรมชาติไม่สามารถ เกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ เพราะผลจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร ที่มากขึ้น หรือการปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติ ไปส่งผลต่อ การเจริญของตัวอ่อนของสัตว์ หลายชนิด ที่จะมาทำหน้าที่เป็นตัวกำจัด หรือควบคุมแมลงศัตรูพืช ในธรรมชาติ เมื่อระบบกลไกนี้เสียสมดุล จึงทำให้เกิดการระบาดของแมลงศัตรูพืชได้ง่าย และมีปริมาณมาก จึงทำให้เกษตรกรต้องเลือกใช้สารเคมี มากขึ้น ในการกำจัดศัตรูพืช เพื่อป้องกันไม่ให้ผลผลิตเกิดความเสียหาย ดังนั้นผลผลิตทางการเกษตรที่ออกสู่ตลาดผู้บริโภค ในปัจจุบัน จึงมีการปนเปื้อนสารเคมีในปริมาณที่สูงขึ้น เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพของผู้บริโภค

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน มีกลุ่มผู้บริโภค และกลุ่มเกษตรกรรายย่อย จำนวนหนึ่ง ที่ให้ความใส่ใจต่อสุขภาพมากขึ้น มีความรู้เกี่ยวกับสารเคมีอันตรายมากขึ้น เห็นความสำคัญของการบริโภคและสุขภาพที่แข็งแรงมากขึ้น จึงหันมาใส่ใจกับการเพาะปลูกพืชกินเองในครัวเรือน หรือหันมาบริโภคพืชผัก สัตว์ ที่ปลอดสารพิษมากขึ้น ชุมชนหมู่บ้านดอนยม ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นชุมชนหนึ่งที่ ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีวิถีชีวิต วัฒนธรรม แบบชุมชน อีสานดั้งเดิม ชาวบ้านยังใช้วิธีการปลูกพืชผัก ในพื้นที่บ้าน ตามรั้วบ้าน หรือที่ดินแปลงเกษตรของตนเอง ไว้บริโภคในครัวเรือน และในขณะเดียวกันก็มีโครงการของรัฐบาล มาสนับสนุนงบประมาณ ในการดำเนินงานทางด้านเศรษฐกิจพอเพียงให้กับคนในชุมชน จึงทำให้ชาวบ้านในชุมชน เริ่มมีการปลูกพืช เพาะเลี้ยงสัตว์ ตามงบประมาณการสนับสนุนของรัฐเพิ่มมากขึ้น แต่จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น กับชาวบ้าน พบปัญหาว่า การที่รัฐบาลให้งบประมาณการสนับสนุนการสร้างเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน และการให้งบประมาณในรูปแบบการพัฒนาการเกษตรในโครงการต่างๆ เมื่อชาวบ้าน มีจำนวนพืช สัตว์ ที่เกิดจากการใช้งบประมาณที่ได้รับสนับสนุน และงบประมาณส่วนตัวในครัวเรือน ของตนเองจัดทำขึ้น พืชและสัตว์ ก็มีเพิ่ม และขยายพันธุ์ จำนวนมากขึ้นในชุมชน และคนในชุมชนส่วนใหญ่ก็เพาะปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ที่คล้ายๆกันในชุมชน ทำให้มีปริมาณ มาก รวมทั้งพืชผักพื้นบ้าน ที่ปลูกไว้ในครัวเรือน ในรั้วบ้าน ที่มีอยู่เดิม จึงทำให้บางอย่างมีปริมาณมากเกินความต้องการ และไม่สามารถจำหน่าย หรือแจกจ่ายได้ในชุมชน เพราะในหลายๆครัวเรือนก็มีทรัพยากรเหล่านี้เช่นเดียวกัน และเมื่อชาวบ้านจะนำออกไปจำหน่ายภายนอกชุมชน ก็ไม่มีพื้นที่ หรือตลาดที่จะเป็นแหล่งรองรับสินค้าทางการเกษตรของคนในชุมชน เพราะชุมชนอยู่ใกล้พื้นที่เขตเมือง ใกล้ตัวจังหวัด ซึ่งมีห้างสรรพสินค้า มากมาย ที่คนส่วนใหญ่ มักไปใช้บริการเลือกซื้อสินค้าและอาหารจากห้างใหญ่ๆ เหล่านั้น เนื่องจากสะดวก สบาย

ดังนั้น จากปัญหาดังกล่าวของชุมชนบ้านดอนยม คณะผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นว่า หากเราสามารถเปิดพื้นที่ตลาด ในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม) โดยเป็นการจัดทำเครือข่ายตลาดเกษตรอินทรีย์ ในโรงเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการศึกษาเรียนรู้ร่วมกับชุมชน และเรียนรู้การจัดทำตลาดเกษตรอินทรีย์ ที่จะเป็นการบูรณาการการเรียนรู้ สำหรับนักเรียน และเป็นทางออกในการช่วยเป็นแหล่งตลาด จำหน่ายสินค้าทางการเกษตรที่ปลอดภัย โดยมียุทธศาสตร์คือ ผู้ปกครองนักเรียน ครูอาจารย์ รวมถึง นิสิต และบุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งเป็นกลุ่มลูกค้าที่ค่อนข้างใหญ่ น่าจะมีกำลังซื้อที่เพียงพอ คณะผู้วิจัย จึงสนใจที่จะจัดทำ พัฒนาการสร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ สู่อตลาดโรงเรียน เพื่อความยั่งยืนของชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตลาดอีกรูปแบบหนึ่ง ของระบบการเกษตรบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเพื่อความยั่งยืนของชุมชนเกษตรกร ที่ไม่ต้องพึ่งพา ระบบการตลาดจากกลุ่มทุน

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนา ตลาดเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม)
2. เพื่อการบูรณาการการเรียนรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียน
3. เพื่อการสร้างความตระหนักต่อการบริโภคผลผลิตทางการเกษตรปลอดภัยและความตระหนักต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ให้กับนักเรียนและชาวบ้านในชุมชน

สมมุติฐานการวิจัย

1. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม) สามารถจัดทำตลาดเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียนได้
2. ชาวบ้านชุมชนบ้านดอนยม มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเครือข่ายตลาดเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียน
3. นักเรียนและชาวบ้าน มีความตระหนักต่อการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ความสำคัญของการวิจัย

เป็นการจัดทำเครือข่ายตลาดเกษตรอินทรีย์ ในโรงเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการศึกษาเรียนรู้ร่วมกับชุมชน และเรียนรู้การจัดทำตลาดเกษตรอินทรีย์ หลักของการทำการเกษตรบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะเป็นการบูรณาการการเรียนรู้ สำหรับนักเรียน และเป็นทางออกในการช่วยเป็นแหล่งตลาด จำหน่ายสินค้าทางการเกษตรที่ปลอดภัยแก่ชาวบ้านชุมชนบ้านดอนยม ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยมียุทธศาสตร์คือ ผู้ปกครองนักเรียน ครูอาจารย์ รวมถึง นิสิต และบุคลากร ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นแหล่งสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีความปลอดภัยสำหรับผู้บริโภค

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้การศึกษาคือ การพัฒนาการสร้างเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ สู่ตลาดโรงเรียนเพื่อความยั่งยืนของชุมชน ได้แก่ ชาวบ้านชุมชนบ้านดอนยม ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 293 คน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม) ประจำปีการศึกษา 2559-2560

กลุ่มตัวอย่าง

ชาวบ้านชุมชนบ้านดอนยม ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) และ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม) ประจำปีการศึกษา 2559-2560 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

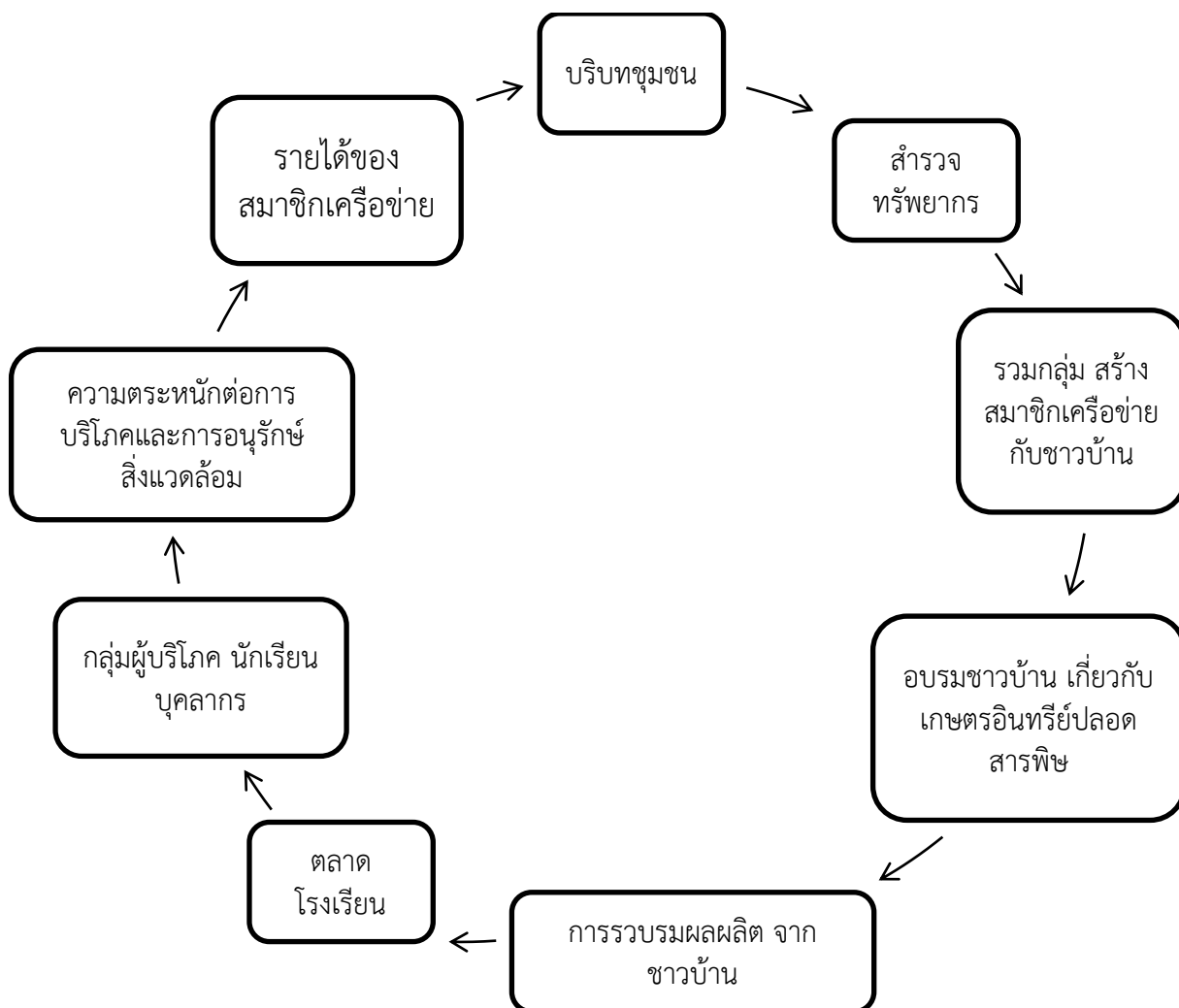
2. ตัวแปรที่วิจัย

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การพัฒนาการสร้างเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ สู่ตลาดโรงเรียนเพื่อความยั่งยืนของชุมชน

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

- 1) เครือข่ายตลาดเกษตรกรอินทรีย์ในโรงเรียนและความตระหนักรู้ต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรปลอดภัยและความตระหนักรู้ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 2) รายได้ของชุมชนจากเครือข่ายตลาดเกษตรกรอินทรีย์ในโรงเรียน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย การพัฒนาการสร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์สู่ตลาดโรงเรียนเพื่อความยั่งยืนของชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุมชน หมายถึง ชุมชนบ้านบ้านดอนยม ตำบลท่าขนอย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
นักเรียน หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม)

ตลาดโรงเรียน หมายถึง พื้นที่จำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดสารพิษ ในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม)

เกษตรอินทรีย์ หมายถึง การทำการเกษตรที่ปลอดสารพิษ และใช้สารอินทรีย์เป็นหลักในการทำการเกษตร

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม)

ความตระหนัก คือ การยอมรับ การตอบสนอง และมีแรงจูงใจในการเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ด้านการยอมรับ (Receives phenomena) หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้ความสนใจ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจของตนเองด้วยความเต็มใจ

การตอบสนอง (Responds to phenomena) หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีความสนใจเป็นพิเศษโดยผลที่เกิดขึ้นจะเกิดจากความเต็มใจหรือความพึงพอใจที่ได้กระทำ

การเห็นคุณค่า (Values) หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจหรือพฤติกรรมส่วนบุคคล ในการให้คุณค่าของวัตถุโดยมีช่วงระหว่งการยอมรับไปจนถึงเกิดความรับผิดชอบ การเห็นคุณค่าเป็นพื้นฐานสากลที่แสดงถึงพฤติกรรมของผู้เรียน